8.12.2016

KOPIOSTO
TEKIJÄNOIKEUSJÄRJESTÖ

EDUSKUNNAN LIIKENNE- JA VIESTINTÄVALIOKUNNALLE

Kopiosto ry:n kirjallinen asiantuntijalausunto

Valtioneuvoston kirjelmä (U 63/2016 vp) eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi tekijänoikeudesta digitaalisilla sisämarkkinoilla.

+ + +

Kiitämme mahdollisuudesta lausua asiasta.

Pidämme erityisen tärkeänä valtioneuvoston kannassa esiin tuotua näkökulmaa, että direktiivissä tulee

- löytää tasapaino toisaalta tekijöiden ja muiden oikeudenhaltijoiden oikeutettujen etujen ja elinkeinovapauden suojelemisen ja toisaalta yhteiskunnallisten tavoitteiden ja perusoikeuksien, kuten tieteen ja kulttuurin vapauden ja sananvapauden, välillä.
- kasvattaa tekijänoikeusmarkkinoiden kokonaisvolyymia niin oikeudenhaltijoiden ja sisältöteollisuuden kuin kuluttajien hyväksi.
- ottaa lähtökohdaksi toimivuus digitaalisessa toimintaympäristössä, uusien liiketoimintamallien mahdollistaminen ja teknologianeutraalius.
- hyödyntää kansallista tutkimusinfrastruktuuria, mukaan lukien muistiorganisaatioiden ja muiden yhteiskunnallisten toimijoiden osallistuminen tiedonlouhintaan sekä tutkimuksen verifioimiseen liittyvät tarpeet
- jättää kansallisen lainsäätäjän harkintaan, miten opetuskäyttö mahdollistetaan, ja jossa myös lisensiointiin perustuvat mallit opetuskäytön turvaamiseksi olisivat edelleen mahdollisia.

Parhaiten näiden päämäärien toteuttaminen onnistuu käsityksemme mukaan vahvistamalla monipuolista sopimusympäristöä, johon meillä ja muissa pohjoismaissa kuuluu joustava sopimuslisenssin käyttö erilaisissa teosten massakäyttötilanteissa.

Yleistä direktiiviehdotuksesta

- Ehdotuksesta puuttuu sisäinen koherenssi ja kokonaisvaltainen lähestymistapa, mikä vaikeuttaa kokonaiskuvan saamista ehdotetun direktiivin tavoitteista digitaalisten sisämarkkinoiden edistämiseksi.

- Tekijänoikeudella suojattujen aineistojen käyttö digitaalisilla sisämarkkinoilla tulee ensi sijassa järjestää tekijänoikeussopimuksellisilla keinoilla. Ehdotettujen rajoitusten alueilla tunnetaan sopimusperäisiä ratkaisuja, joihin ehdotuksen muissa kohdissa viitataan. Kopiosto ei kannata ehdotettuja uusia tekijänoikeuden rajoituksia. Niiden sijasta tulee vahvistaa kollektiivisen hallinnon käyttöä lupien järjestämiseen.

- Ehdotettu opetusta koskeva rajoitus kaventaisi vakavalla tavalla digitaalisen oppimateriaalituotannon oikeudellisia perusedellytyksiä.

- Tekijänoikeuden rajoituksia säädettäessä tulee ottaa huomioon kolmen kohdan testi. Sen edellytykset eivät Kopioston mielestä direktiiviehdotuksessa täyty.

- Tekijänoikeuden rajoituksia tulisi säätää vain, jos teosten sopimuspohjaisessa käytettävyydessä on selvästi identifioitava ja vakava epäbalanssi.

- Kopiosto kannattaa ehdotusta siitä, että verkkoympäristössä teosten tallennus- ja välityspalveluja tarjoavien toimijoiden vastuuta selvennetään. Tietoyhteiskunnan alustapalvelut on saatava mukaan turvaamaan luovan työn edellytyksiä Euroopassa. Tähän asti monet teknisten palveluiden ylläpitäjät ovat saaneet yksipuolista hyötyä tarjoamalla asiakkailleen laajoja teosten välitys- ja käyttömahdollisuuksia, mutta sivuuttamalla teosten käyttöön mahdollisesti tarvittavat luvat.

- On hyvä, että sopimuslisenssijärjestelmä tulee yhteisön tasolla esiin tärkeänä vaihtoehtona yksinoikeuksien rajoituksille ja pakkolisensseille. Sopimuslisenssi kykenee ratkaisemaan tehokkaasti digitaalisilla sisämarkkinoilla ilmeneviä lupatarpeita.

Yksityiskohtaiset kannanotot

TIEDON LOUHINTA – Artikla 3

➔ Kopiosto ei kannata uutta, tiedon louhintaa koskevaa tekijänoikeuden rajoitusta. Tiedon louhinnan käsite on epämääräinen. Tekijänoikeuden rajoitus ei ole oikea keino järjestää teosten massamuotoisen käytön mahdollisuuksia, vaan ensi sijassa tulisi edistää tällaisia käyttöjä koskevien sopimuspuitteiden syntymistä.
Opetusta ja tutkimusta koskeva sopimuslisenssilainsäädäntö tai vastaava ratkaisu tulisi ottaa tässä esiin samalla tavoin kuin on ehdotettu Artikla 7 kohdalla. Samalla voidaan säätää myös yli rajojen tapahtuvasta teosten käytöstä.

Perustelut
Tiedon louhinnan käsite on epämääräinen ja kattaa hyvin suuren osan mistä tahansa tietokoneavusteisesta tutkimuksesta, myös tavanomaisen tilastollisen tutkimuksen.

Ehdotettu uusi rajoitus loisi uuden, ennalta vaikeasti hahmoteltavan pakollisen poikkeuksen joka näyttäisi yhtä paljon aiheuttavan uusia tekijänoikeusongelmia kuin ratkaisevan niitä. Tunnettua myös on, että tiedon louhinnan edistämiseen on käynnissä useita kansainvälisiä lisensiointiin perustuvia ratkaisuja. Niitä olisi pidettävä ensisijaisina.

Eräs mahdollinen malli tiedon louhinnan järjestämiseksi saattaisi olla yhteisön tasolla hyväksytty sopimuslisenssi tai sen kaltainen laajennettu sopimusmalli, joka koskisi myös rajat ylittävää toimintaa ja tähän yhdistetty pakollisen kollektiivihallinnon edellytys. Jos oikeudenhaltijat eivät voi järjestyä tai järjestäytyminen jäisi vajaaksi, rajoitus astuisi tältä osin voimaan. Tällaisia lisensiointiin pakottavia ratkaisuja tunnetaan mm. Englannista ja Ranskasta. Asia vaatisi kuitenkin lähempää selvittämistä.

Kopiosto yhtyy valtioneuvoston kantaan, joka mukaan nykyisiä mahdollisuuksia tiedonlouhintaan ei tule heikentää, ja tieteellistä tiedonlouhintaa tarkasteltaessa tulisi huomioida myös mahdollisuudet hyödyntää kansallista tutkimusinfrastruktuuria, mukaan lukien muistiorganisaatioiden ja muiden yhteiskunnallisten toimijoiden osallistuminen tiedonlouhintaan sekä tutkimuksen verifioimiseen liittyvät tarpeet.

Kopiosto ehdottaa, että tiedonlouhinnan osalta Suomi tukee sopimusratkaisujen kehittämistä ja erityisesti sopimuslisenssin käyttöä tässä yhteydessä. Se, että ehdotus rajoittuu kopiointioikeuden kaventamiseen, on hyvä.

OPETUS JA TUTKIMUS SEKÄ RAJAT YLITTÄVÄ TEOSTEN KÄYTTÖ – Artikla 4

> ➔ Kopiosto ei kannata ehdotusta uuden pakottavan tekijänoikeuden rajoituksen säätämiseksi. Ehdotus kaventaisi ratkaisevasti digitaalisen oppimateriaalituotannon oikeudellisia perusedellytyksiä.
>
> Ehdotus pitäisi kääntää ehdotuksen 7 artiklan kaltaiseksi kehityshankkeeksi, jossa edistetään kollektiivisen sopimisen mahdollisuutta, niillä alueilla, joissa oikeudenhaltijat eivät itse voi sopia. Tällainen lisensiointi voisi kattaa tarvittavassa määrin myös yli rajojen tapahtuvan käytön.

Perustelut
Direktiiviehdotuksen lähtökohta, käytännössä rajoittamattoman poikkeuksen säätäminen opetusalueelle, on epäonnistunut ja kokonaan vailla kosketusta digitaalisten oppimateriaalien luomisen todellisuuteen ja taloudellisiin ehtoihin. Ehdotus, että kaikki opetuksen yhteydessä tapahtuva teosten käyttö olisi vapaata, kunhan se mahtuisi epäselvän ”*illustration for teaching*” -käsitteen alle tarkoittaa, että kaikki teosten kopiointi, verkossa välittäminen, julkinen esittäminen jne. voisi tapahtua näissä tapauksissa ilman lupaa, sopimusta ja korvausta. Myös virtuaalinen tila kuuluu ehdotuksen mukaan korvauksettoman käytön alueisiin. Ehdotus kaventaisi ratkaisevasti digitaalisen oppimateriaalituotannon oikeudellisia perusedellytyksiä.

Tietokirjoja, kaunokirjallisuutta, oppimateriaaleja ja elokuvia saisi kopioida ja välittää opiskelijoille oppilaitosverkossa sopimatta asiasta millään tavalla, kunhan kyseessä olisi ”*illustration for teaching*”. Ehdotuksen ydin on kelvoton, eikä sitä pelasta 4 artiklan 4 kohdan mahdolllisuus määrätä oikeudenhaltijalle aiheutuvasta haitasta kohtuullinen korvaus. Se on kelvoton, koska se vaarantaa erään kustannustoiminnan tärkeimmän ydinalueen tulevaisuuden ja oppimateriaalin kehityksen.

Ehdotus pitäisi kääntää komission 7 artiklan kaltaiseksi kehityshankkeeksi, jossa edistetään, niillä alueilla, joissa oikeudenhaltijat eivät itse voi sopia, kollektiivisen sopimisen mahdollisuutta myös niin, että se kattaa tarvittavassa määrin yli rajojen tapahtuvan käytön.

Kopioston kannalta direktiivin aiheuttamaa merkittävää riskiä pienentää se, että jäsenvaltiot voivat säätää poikkeuksesta sillä perusteella, että kyseisellä alueella on jo toimiva lisensiointimekanismi. Tämä tulee ehdottomasti toteuttaa mikäli kävisi niin, että rajoitusehdotus hyväksyttäisiin. Suomessa oppilaitoksilla on Kopioston kanssa tehtyjen sopimusten kauttta erittäin laaja sopimusperusteinen teosten käyttöoikeus, eräs Euroopan laaja-alaisimmista ja joustavimmista. Mainittu mahdollisuus ottaa huomioon toimivat lisensiointijärjestelmät ei kuitenkaan tee itse ehdotuksen ytimestä sen parempaa.

Haluamme lisäksi tuoda julki huolemme siitä, että verkossa toteutunut viestinnän polarisoituminen ja disinformaation kasvu osoittavat, että maksuttomuudella kilpaileminen ei johda informaation laadun paranemiseen, vaikka saatavilla olevan informaation määrä voikin lisääntyä. Vakaa käsityksemme on, että ammattimaiset toimijat ja niiden markkinoilla toteutuva kilpailu ovat paras keino taata, että opetukseen on saatavilla monipuolista, vastuullisten toimijoiden laatimaa aineistoa, jota ei ohjaa jokin taustalla vaikuttava mielipide tai poliittinen intressi.

Nyt ehdotettu pakollinen täysi rajoitus, joka koskisi kaikkea institutionaalista digitaalista opetus- ja tutkimustoimintaa, olisi täyteen mittaansa sovellettuna tuhoisa juuri ammattimaisten sisällöntuottajien kannalta. Kun aineistoja saa käyttää ilmaiseksi, ei niitä kannata tälle markkinalle enää tuottaa. Onkin syytä kysyä, onko komission tarkoituksen todella viestittää, että opetus ja oppilaitosmarkkinat ovat niin vähämerkityksisiä, ettei niille kannata enää ammattimaisesti tuotantoa ja palveluita kehittää? Kysymys on erityisen akuutti pienille kielialueille – laadukkaan ja monissa medioissa elävän oppimateriaalin teko suomalaisille koululaisille ei ole sen halvempaa kuin tuottaa sitä suuremmille oppilasmäärille.

Kopiosto yhtyy valtioneuvoston kantaan, jonka mukaan tulee kannattaa mallia, joka jättää kansallisen lainsäätäjän harkintaan, miten opetuskäyttö mahdollistetaan, ja jossa myös lisensiointiin perustuvat mallit opetuskäytön turvaamiseksi olisivat edelleen mahdollisia.

KULTTUURIPERINNÖN SÄILYTTÄMINEN – Artikla 5

➔ Kulttuuriperintöorganisaatioiden kokoelmien säilyttämistä varten tapahtuvaa teoskappaleiden valmistamista koskee tekijänoikeuslain 16 a§ joka vastaa direktiiviehdotuksen artikla 5:sta. On myös tekijänoikeudenhaltijoiden intressissä, että kulttuuriperintöorganisaatioilla on riittävät keinot taata kokoelmiinsa sisältyvien teosten pitkäaikaissäilytys ja tästä työstä on hyötyä myös oikeudenhaltijoille, kunhan teosten käytöstä muussa merkityksessä sovitaan oikeudenhaltijoiden kanssa.

TEOSTEN, JOTKA EIVÄT OLE KAUPALLISESTI SAATAVILLA, KÄYTTÖ KULTTUURI-INSTITUUTIOIDEN KAUTTA - Artikla 7

➔ Kopiosto kannattaa tätä ehdotusta. Se vastaa perusajatukseltaan tekijänoikeuslain 16 d §:ää, mutta on sikäli kapeampi, että säännös mahdollistaa vain sellaisten teosten lisensioinnin, joita ei ole normaaleilla kaupallisilla markkinoilla saatavilla. Se on kuitenkin tällaisenaankin kannatettava, koska se tuo lisäelementtinä mahdollisuuden lisensioida myös yli rajojen tapahtuvaa käyttöä. Pidämme erityisen hyvänä, että sopimuslisenssi on tässä yhteydessä mainittu toimivana ratkaisuna.

AUDIOVISUAALISTEN TEOSTEN VOD -ON DEMAND-KÄYTÖN EDISTÄMINEN -Artikla 10

➔ Ehdotuksessa edellytetään, että jäsenvaltiot säätävät neuvontapalvelusta, joka auttaisi sopimaan tilauspohjaisista audiovisuaalisista palveluista (video-on demand). Ehdotus ei vastaa Suomen nykyisen hallituksen ajatusta tarpeettoman normiston vähentämisestä. Markkinat ratkaisevat tällaiset liiketoimintaosapuolten väliset neuvottelukysymykset. Kopiosto ei kannata ehdotusta, koska se on ilmeisen tarpeeton. Direktiivi ei ole oikeasuhtainen keino päättää neuvontapalveluista.

PALVELUTARJOAJIEN VELVOLLISUUS SOPIA ASIAKKAIDENSA TOTEUTTAMASTA TEOSTEN MASSAMUOTOISESTA KOPIOINNISTA JA YLEISÖN SAATAVIIN SAATTAMISESTA - Artikla 13

➔ Kopioston näkemyksen mukaan kyseessä on kannatettava ja hyvin merkittävä ehdotus. Oikein muotoiltuna se korjaisi nykyistä epätasapainoa, joka vallitsee teosten alusta- ja käyttöpalveluita teknisesti järjestävien internetpalveluyritysten ja sisältötuotantoyritysten välillä.

Direktiiviehdotuksessa identifioitu epäkohta on keskeinen verkkosisältöjen kannattavuutta heikentävä rakenteellinen tekijä.

Helsingissä, joulukuun 8. päivänä 2016
Kopiosto ry

Valtteri Niiranen
toimitusjohtaja

Jukka-Pekka Timonen
johtaja, lakiasiat ja edunvalvonta

Kopiosto ry on tekijöitä, esittäviä taiteilijoita ja kustantajia edustava tekijänoikeusjärjestö. Kopiosto edustaa erillisillä valtakirjoilla yli 50.000 kotimaista oikeudenomistajaa sekä vastavuoroisuussopimuksien perusteella ulkomaisia oikeudenomistajia. Kopiosto edistää ja valvoo tekijänoikeuslainsäädännön tarkoittamien oikeuksien haltijoiden yhteistä etua oikeuksien käyttöä koskevissa asioissa. Kopioston tehtäviin kuuluu muun muassa myöntää käyttölupia valokopiointiin, teosten digitaaliseen kopiointiin ja välittämiseen oppilaitoksissa ja tieteellisessä tutkimuksessa, opetustallennukseen sekä radio- ja televisio-ohjelmien edelleen lähettämiseen kaapeliverkossa ja yhteisantennijärjestelmissä.

Lisätietoja: Valtteri Niiranen, 0400 245 008 ja valtteri.niiranen@kopiosto.fi sekä johtaja, lakiasiat ja edunvalvonta Jukka-Pekka Timonen, 040 722 8082 ja jukka-pekka.timonen@kopiosto.fi